

Katarzyna Bielawska

Roślina Jogi w tantrycznej jodze Kuṇḍalinī

W niniejszym tekście postaram się przedstawić obraz Rośliny Jogi w tradycji jogi Kuṇḍalinī, należącej do nurtu tantryckiego w obrębie religii hinduskich. Przed przejściem do właściwego opisu konieczne jest dokonanie krótkiego wprowadzenia. Obowiązująca w niektórych sektach (czyli nieformalnych odłamach religijnych) tajemnica doktryny i obrzędów sprawia, że dotarcie do dokładnych i pełnych opisów tradycji i kultu wielu grup jest niemożliwe. Często zjawiskiem jest również celowe przeinaczanie elementów składających się na tradycję danej grupy religijnej, aby żadna z osób obcych bądź niepożądanych nie poznała "ścieżki" kolejnych etapów inicjacji. Jeśli chodzi o jogę tantryczną, a w jej obrębie jogę Kuṇḍalinī, to specjalnie dla ludzi Zachodu¹ zostały opracowane uproszczone wersje, pozbawione mistycyzmu, przesłaniające naturę wiary i nie dające możliwości osiągnięcia najwyższego celu. Ostatnio można zaobserwować wzrost zainteresowania kulturą indyjską, a co za tym idzie również wzrost zapotrzebowania na "orientalne pomysły na życie". Przystosowana do potrzeb europejskich i amerykańskich religia i kultura trafiła na podatny grunt i wciąż ulega przemianom, aby zaspokoić potrzeby swoich wyznawców. Licznie powstają publikacje związane z kręgiem New Age [np. Paulson 1998] lub z okultyzmem [np. Świtkowski 1937], odbiegające od tradycyjnych wierzeń Hinduśców. Jest rzeczą oczywistą, że zawartych w nich informacji nie należy traktować poważnie.

Tantryzm zaczął się kształtować w obrębie hinduizmu w II poł. I tys. n.e., jego korzenie sięgają jednak Wed, a zatem poł. II tys. p.n.e. Poza tantryzmem hinduistycznym praktykowanym w Indiach można wyróżnić jeszcze tantryzm buddyjski w Chinach i Tybecie. Podstawowym źródłem tego nurtu religijnego są *Agamy*, czyli *Tantry*, które powstały ok. 500 r. n.e. i znane są pod wieloma innymi nazwami, m.in. *Upatantra*, *Samhita*, *Ya-*

---

¹ W latach 1920–1930 C.G. Jung prowadził badania hinduizmu i buddyzmu, podczas których zwrócił uwagę na znaczące różnice w sposobie postrzegania świata przez ludzi Zachodu (dominujący ekstrawertyzm) i ludzi Wschodu (dominujący introwertyzm).

mala, Damara, Kalpa, Arnava, Uddala, Upasamkhyā, Vimarśini, Cintamani, Purana, Upasajna, Sabhava, Amṛta. Sama nazwa *tantra* znaczy dosłownie "nici, tkanina, osnowa tkacka". Wyznawcy tantryzmu uważają, że każda z epok (*yuga*) – a jest ich cztery – ma inne pisma objawione. W Kṛtā-yuga i Treta-yuga były to *Śruti* (*Weddy*), w Dvapara-yuga – *Smṛti*, a w obecnej Kali-yuga – *Agamy* i *Purany* [Debroy–Debroy 1994].

Agam jest tak wiele, że trudno byłoby wszystkie wymienić. Jednak o Kuṇḍalinī traktują tylko niektóre z nich, zwłaszcza *Śakta-Tantry*, ponieważ właśnie w tantryzmie śaktystycznym zawiera się joga Kuṇḍalinī. N.N. Battacharyya [1982] wymienia wiele tytułów *Agam* i przedstawia różne sposoby tradycyjnego ich klasyfikowania. Jedną z list wymienia osiem zbiorów: *Bhairavāṣṭaka, Yamalāṣṭaka, Matakhyāṣṭaka, Mangalāṣṭaka, Ćakrāṣṭaka, Śikhāṣṭaka, Bahurūpāṣṭaka* i *Vagiśāṣṭaka*. Około XI w. n.e. powstały tantryczne teksty *Śaradatilaka*, w których zawarte są komentarze dotyczące aspektów Śivy i Śakti jako Puruṣy i Prakṛti oraz ich wzajemnych relacji. Tu znajdują się także opisy Kuṇḍalinī-Śakti jako mocy przybierającej postać węży z pięćdziesięciu liter pisma sanskryckiego, umieszczonego w Ādhāra-ćakra, czyli Mūlādhāra. Moc ta wstępuje ku górze, pokonuje kolejne Ćakry-lotosy i intensywnie świecąc mija różne aspekty bóstw tantrycznych (Iśa, Rudra, Viṣṇu, Brahmā, Sadāśiva i inne), aby w najwyższym lotosie polądzić się z Najwyższym Śivą. Kolejnym pismem rozważającym tajemnice jogi Kuṇḍalinī jest Rudrayamala, napisana po 1300 r. n.e. Opisuje ona rytuały związane z Kuṇḍalinī, praktykę jogiczną oraz sześć ćakr ulokowanych w ciele człowieka. Jeśli chodzi o teksty dotyczące samej praktyki jogicznej, najważniejszymi dziełami są *Yogasūtra* napisana prawdopodobnie przez Patañdzalego około 200 roku p.n.e. oraz komentarze do *Yogasūtry* – *Yogabhashya*, przypisywane Vjasie i późniejsze prawdopodobnie o 3–4 stulecia. Oba te teksty zostały przetłumaczone i opatrzone komentarzem przez Leona Cyborana [1986].

Bardzo ważnymi źródłami opisującymi Kuṇḍalinī, ćakry i wszystkie powiązane z nimi elementy są dwa dzieła komentowane przez Kalićarana: *Saṭ-ćakra-nirūpana* czyli "Opis sześciu ośrodków" i *Paḍuka-pañcaćakra*, "Pięciostopniowy podnózek". Tłumaczenia obu tekstów znalazły się w książce Artura Avalona "The Serpent Power" [1919], a ich syntetycznego podsumowania dokonał Andrzej Wierciński [1994]. Z opracowań nowożytnych godne polecenia są "History of the Tantric Religion" autorstwa N.N. Bhattacharyya, a także praca A.C. Dasa [1958] o życiu Ramakriszny.

Przed przystąpieniem do opisu ulokowania ćakr trzeba chociażby w skrócie przedstawić tantrycki obraz świata. Wszechświat w ujęciu tantrycznym to

Arṣṭi–Kalpanā czyli Kreatywna Imaginacja Īśvary–Śabda–Brahmāna, w której Śakti jako najwyższa bogini ma Moc Przysłaniania. To ona ukazuje się każdemu człowiekowi jako Māyā ("iluzja"), czyli świat z jego różnorodnością. Śiva przyjmuje postać Paramātmāna, czyli absolutu w najgłębszej esencji nierozdzielności i nieróżnicowania. Przed stworzeniem świata istniał stan Para–Saṃvit, nazywany stanem Pralaya – rozpuszczenia świata², czyli jedności Makro– i Mikrokosmosu, duszy indywidualnej (Jīvātma) i duszy uniwersalnej (Paramātmāna, Brahmāna, Absolutu). W Para–Saṃvit przedmiotowość "To" (Idaṃ) i podmiotowość "Ja" (Ahaṃ) są nierozróżnialne i mają potrójną naturę Brahmāna Saṭ–Cit–Ananda ("Istność– Świadomość–Szczęśliwość"). Do Pralaji dąży każdy jogin praktykujący Kuṇḍalinī.

Świat może zostać stworzony tylko pod warunkiem zaistnienia zróżnicowania Absolutu na aspekty Puruṣa i Prakṛtī (Duch i Natura), gdzie pierwszy to pierwiastek męski (Para–Śiva) a drugi żeński (Para–Śakti). Mają one wspólną naturę statyczno–dynamiczną. Z tego związku wylania się Śakti jako Vimarśa czyli "Ta, Która Doznaje" – a następnie nabiera cech "takościowych" (Tattva–Idaṃ). Kolejnym jej rozwinięciem jest Śuddha–vidyā–tattva ("czysta wiedza") i tu właśnie Śakti przyjmuje postać Māyā, różnicuje świat, nadaje formy, nazwy i funkcje. Sprawia, że świat odbierany jest jako rzeczywistość. Wyznawcy tantryzmu wierzą, że człowiek może odwzorować w sobie proces tworzenia świata i jego rozpuszczenia. Dojść do tego można poprzez medytację i skupienie. Jogin "przebijając" Ćakry i medytując każdy z lotosów usiłuje cofnąć się do stanu przed stworzeniem świata wierząc, że jest odwzorowaniem Makrokosmosu. Makrokosmos składa się z Lok (dosł. "światy") – Saptabhūmi, których nazwy to Bhūh, Bhūvah, Suvah, Mehah, Janah, Tapah i Satya. Te obszary mają swoje odwzorowanie w sześciu Ćakrach i wyższych ośrodkach świadomości, jakimi są różne stany Umysłu, składające się na Mikrokosmos w ciele człowieka. Każdy z lotosów znajduje się więc w odpowiadającym mu obszarze Wszechświata.

Roślina Jogi jest mapą rozrysowaną w ciele mentalnym jogina, to "ścieżka", po której musi kroczyć każdy inicjowany w jodze Kuṇḍalinī. Hindusi wierzą, że taką "mapę" posiada w sobie każdy człowiek, lecz większość nie ma świadomości jej istnienia. Nawet tym osobom, które wiedzą, czym jest Roślina Jogi i jak się przejawia, często brak odpowiedniej praktyki i

² Ten stan tłumaczy przypowieść z Purany o tym, jak laleczka z soli zostaje wrzucona do oceanu, aby zbadać jego głębokość i potem opowiedzieć o tym, co widziała. Okazało się to jednak niemożliwe, ponieważ laleczka po zetknięciu z wodą rozpuściła się i tym samym stała się jednością z oceanem.

zdolności do przebudzenia kosmicznej energii, aby przy wykorzystaniu mocy Śakti poznać proces tworzenia, podtrzymywania i rozpuszczania świata. Często Suṣumna – lodyga Rośliny – przyrównywana jest do kosmicznej Góry Meru³ będącej osią świata. Czy Roślinę Jogi można więc nazwać wewnętrzną *axis mundi* każdego człowieka? Jeśli przyjąć, że Čakry i proces ich poznawania jest odwzorowaniem odwróconego procesu genezy, rozwoju i destrukcji świata, to można uznać tę Roślinę za Mikrokosmos będący odzwierciedleniem Makrokosmosu. Zdaje się, że nieprzypadkowo "mapę" tę nazywano Rośliną – chodzi tu o analogię z wyobrażeniem drzewa kosmicznego, znanego w wielu kulturach i wierzeniach astrobiologicznych.

Jogini⁴ i guru⁵ przytaczali wiele argumentów za tym, że Roślina Jogi istnieje i jest Rośliną Kosmiczną, obecną tylko w żywym człowieku. Jak każda roślina wiednie i umiera bez dopływu sił witalnych. Jeśli jogin nie dostarczy Prāṇy⁶ do jej lodygi i innych kanałów, kwiaty lotosu nie rozwijają się i pozostaną nieujawnione. Jogin musi dbać o każdy z kwiatów, o Dewi, które w nich mieszkają, musi się modlić do opiekunów poszczególnych lotosów i wypełniać polecenia guru, aby kwiaty jaśniały całą mocą swej barwy, drżały dźwiękiem, wirowały formą, aby ujawniły swoje właściwości i spełniały

³ Kosmiczna Góra Meru – Merudaṇḍa to góra w Himalajach, według wielu kosmologii indyjskich siedziba bóstw hinduskich.

⁴ Jogin (Jivātma czyli "Doznający") to osoba, która potrafi ujarzmić i powściągać zjawiska świadomościowe podążając "ścieżką jogi" (Yoganga) do celu, którym jest najwyższe zjednoczenie z Paramātmānem.

⁵ Guru to mistrz duchowy, utożsamiany z wszechpoznającym "ja". To on inicjuje "Doznającego", udziela mu wskazówek i ocenia jego zdolności.

⁶ Prāṇa – energia kosmiczna, siła witalna wyznaczająca długość życia każdego stworzenia. Każdy Jivātma posiada w sobie indywidualną Prāṇę, której ruchem może kierować. Dzięki niej jest w stanie przebudzić Kuṇḍalinī i unieść ją ku Sāhasrārze. Prāṇa jest nośnikiem życia, a kiedy uchodzi z organizmu, powoduje jego śmierć. Przenika każdą część ciała. Prāṇa to inaczej Vāyu – wiatr, oddech. Fizycznym przejawem Prāṇy jest akt oddychania – wdech i wydech. Wdech przybiera postać Prāṇa-Śakti, symbolizowany jest przez mantrę Saḥ i spełnia funkcję chłodzącą, wydech ma postać Prāṇa-Śiva i przejawia się jako mantra Haṁ, ma naturę ogrzewającą. Obie tworzą Duszę Haṁsaḥ, którą ma każdy człowiek. Poprzez techniki oddechowe Prāṇayāma Jivātma oczyszcza swój organizm, dzięki wprowadzeniu Prāṇy lunarnej (zebranej z Iḍy) i solarnej (z Piṅgali) do Suṣumny może doprowadzić swój umysł do stanu Pralaya.

swoje subtelne funkcje. Wtedy Jivātma może zobaczyć w sobie Roślinę. "Takie rzeczy, jak tanmātra⁷ i inne są przedmiotem bezpośredniej percepcji wyłącznie joginów. Jogin 'widzi' Ćakry mentalnym okiem (Ājni). W innych wypadkach jest to kwestia wnioskowania" [Avalon 2000:135].

Roślina

Roślina składa się z korzenia, lodygi, kwiatów i liści. Korzeniem jest Kaṇḍa (Ghanthi–sthanam – węzeł) u podstawy kręgosłupa, bulwa wyglądająca jak jajo ptaka, szeroka na cztery palce. Znajduje się dwa palce powyżej odbytu i dwa palce poniżej penisa, łączy w węzeł trzy główne Nādi⁸: Suṣumṇę, Iḍę i Piṅgałę. To właśnie Suṣumna, kanał centralny biegnący wzdłuż kręgosłupa lub w jego wnętrzu, jest lodygą. Iḍa i Piṅgałā tworzą Ćakry – subtelne węzły w owocniach kwiatów lotosu⁹. Suṣumna rozciąga się od Kaṇḍy do centrum dwunastopłatkowego lotosu w owocni Sāhasrāry, czyli do czubka głowy, gdzie znajduje się "Otwór Brahmāna", czyli Brahmā–randhra.

Jak każdy element Rośliny, lodyga podzielona jest na bardziej lub mniej subtelne części. Sama Suṣumna jest najgrubsza¹⁰, w niej przeważa Guṇa¹¹

---

⁷ Tanmātra (dosł. "To–Ilość") to ponadzmysłowe wyobrażenie Subtelnych Żywiołów, ich Esencja.

⁸ Nādi (od *nāḍ* "ruch") – subtelne kanały, którymi porusza się Prāṇa (energia słoneczna i księżycowa) oraz Vivara (energia witalna).

⁹ Ćakry (Padma, Kamala) to subtelne ośrodki tattviczne ("nacechowane atrybutami") – centra świadomości (Ātanta) i subtelnej mocy (Śakti).

¹⁰ Ciało Grube jest jednym z trzech lub czterech składników cielesnych obecnych u Jivātmy. Ciało Grube (Sthūlaśarira – Ciało Pokarmowe) jest najbardziej materialne. Ma zdolność poznawania i działania, w nim jest pięć Jñanendriya (organów doznawania) i pięć Karmendriya (organów działania). Jest ono przedmiotem zmysłowej percepcji. Ciało Pokarmowe wywodzi się z Ciała Subtelnego, które z kolei jest bezpośrednim rozwinięciem Ciała Przyczynowego.

¹¹ Jak podaje L. Cyboran, Guṇa znaczy "pasma, nić, sznur". Są trzy Guṇy: Sattva, Tamas i Rajas, które stanowią składniki rzeczywistości przedmiotowej. Guṇa Sattva jest istotą tego, co psychiczne, jest czystą świadomością, ma naturę bierną. Guṇa Rajas jest elementem aktywnym, powoduje ruch

Tamas; otacza ona subtelniejszy kanał Vajrini, mający naturę Guṇy Rajas. Vajrini-nādi rozciąga się od penisa (Medhra) do Ājni-ćakry. Wewnątrz tego kanału jest bardziej delikatna Citrīni-nādi (czysta świadomość) świecąca jak "sznur klejnotów"¹² i przepelniona Guṇą Sattva. W Citrīni znajduje się najsubtelniejszy z kanałów – Brahmā-nādi czyli "Droga Brahmana", lub Kūla-marga czyli "Droga Królewska". Wewnątrz niej dopiero wędruje "przebudzona" Kuṇḍalinī. Jest to bardzo wąski kanał rozciągający się od otworu Svajambhūlīngi w Mūlādhārze do miejsca za Para-bindu w owocni Śahasrāry, czyli do Adi-dewy¹³. Kanał ten ma naturę Próżni (Śūnya).

Jeśli spojrzeć na lodygę w przekroju poziomym, lśni ona czterema kolorami. Od zewnątrz krąg jest ogniście czerwony, ponieważ Suṣumna jako Vahni-svarūpa przyjmuje formę Ognia. Następnie jest krąg błyszczący jak Słońce – Vajrini (Surya-svarūpa), kolejny Citrīni ma barwę białą jako kanał natury Księżyca (Āndra-svarūpa), Brahmā-nādi jest przezroczysty i błyszczący. Na lodydze są trzy "narośla" – zgrubienia w okolicach owocni kwiatów Mūlādhāra, Anāhata i Ājna. Są to Liṅgamy¹⁴ – subtelne zawężenia świadomości nazywane Brahmā-granthi czyli Węzłami Brahmāna. Liṅgamy są bardzo wrażliwymi ośrodkami, ponieważ tu spłoty nerwowe są większe i wyraźniejsze, niż w innych częściach lodygi.

Lodyga "wspierana" jest przez dwa kanały pełniące funkcje subtelnych przewodników energii witalnej (Vivara), księżycowej i słonecznej (Prāṇy). Są nimi Iḍa i Piṅgalā. Oplatają one Suṣumnę delikatnymi spłotami w miejscu lotosów i biegną łukami wzdłuż linii kręgosłupa. Swój początek mają w jądrach: Iḍa w lewym, a Piṅgalā w prawym. Unoszą się nieco do góry i wraz z Suṣumną tworzą spłot Kaṇḍy. Iḍa zwana inaczej Śaśi ma naturę Księżyca (Āndra), jest bladego koloru i jest zimna. Znajduje się po lewej stronie Suṣumny, co kojarzy ją z cechami żeńskimi. Reprezentuje ona naturę Śakti (Śakti-rūpa) i wypełniona jest nektarem (Amṛtha-vigraha). Piṅgalā znajduje się po prawej stronie lodygi; skojarzona ze Słońcem

---

fizyczny i psychiczny, działa między ciałem a umysłem i góruje nad Prāṇą. Guṇa Tamas jest uświadomieniem.

¹² *Saṭ-Ākra-Nirūpana* (Opis Sześciu Ośrodków), w. 3 [Avalon 1919:288].

¹³ Adi oznacza dosłownie "pierwszy", tak więc Adi-dewi może być określeniem Parāma-Śivy (Najwyższego Guru).

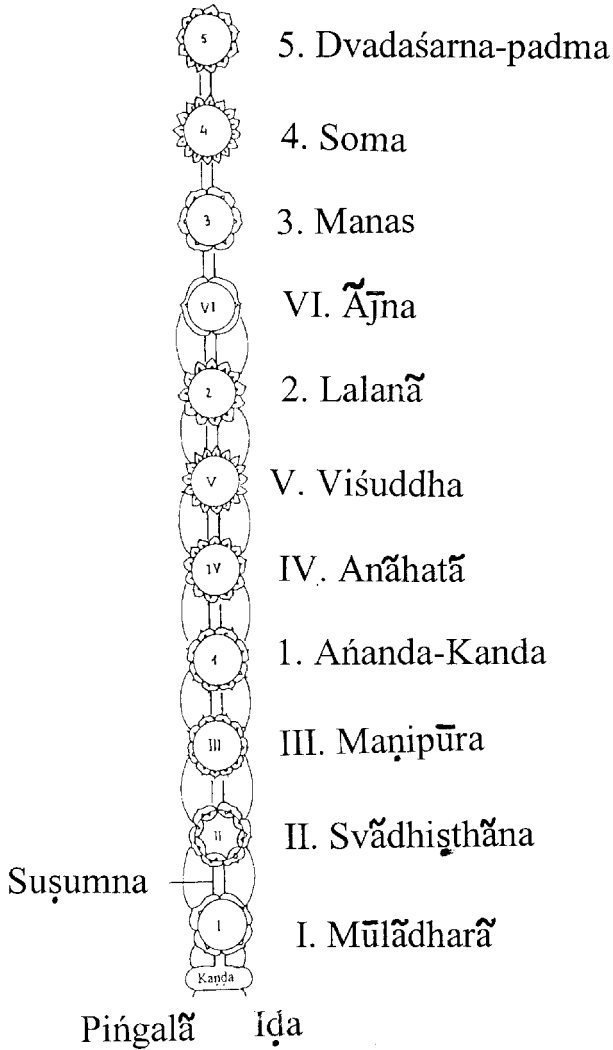
¹⁴ Liṅga – męski pierwiastek symbolizujący zawężenie świadomości. Występuje w trzech Ākrach: Mūlādhāra (Svayambhū), Anāhata (Banā) i Ājna (Itara). Jest subtelną siedzibą Najwyższego Śivy. Przedstawia się go w formie fallicznej.

(Surya) nazywana jest Mihira. Reprezentuje męską, ogrzewającą naturę Rudry (Rudramika) i jest koloru intensywnie czerwonego przechodzącego w fiolet. Oba te kanały wraz z Suṣumną tworzą warkocz Triveni i ciągną się razem od Kaṇḍy do Ājñi-ćakry między brwiami, gdzie zawijając węzeł górny podążają w innych kierunkach: Iḍa w prawe nozdrze, Piṅgalā w lewe, a Suṣumna ciągnie się dalej ku górze.

Listkami Rośliny są pozostałe kanały, zarówno te o cechach bardziej materialnych należące do Ciała Grubego, jak i te subtelne (unoszące Prāṇa-vāyu) zawarte w Ciele Subtelnym. Kanały są przewodnikami energii życiowej, rozprowadzają "pokarm" w całej Roślinie i tak jak liście asymilują energię solarną lub lunarną. W całym organizmie jest według *Bhūta-suddhi Tantra* 72 tys. Nāḍi, według *Prapancasara Tantra* jest ich 300 tys., *Śiva-Saṃhita* podaje liczbę 350 tys. Najwięcej Nāḍi – listków otacza centrum Anāhata w okolicy serca [por. Avalon 2000:99–100].

Kwiaty Rośliny przybierają formę lotosu (Padma, *Dhattura fastuos*), każdy ma określoną i niezmienną liczbę płatków. Jest siedem głównych lotosów i pięć pośrednich. Najniżej znajduje się purpurowy czteropłatkowy kwiat z owocnią w kolorze żółtym (Mūlādhāra). Powyżej jest lotos o sześciu płatkach barwy cynobrowej, wewnątrz niego jest ośmiopłatkowy kwiat jaśniejący białą księżycą, którego owocnia ma także kolor biały (Svādhiṣṭhāna). Trzecim z rzędu jest kwiat o dziesięciu płatkach "w kolorze ciężkich chmur deszczowych" (ciemno-siny), jego wnętrze błyszczący czerwienią wschodzącego słońca (Maṇipūra). Powyżej jest ośmiopłatkowy lotos pośredni barwy czerwonej, który wyjątkowo ma kielich skierowany ku górze (Añanda-kaṇḍa). Kolejny kwiat to pomarańczowy lotos z dwunastoma płatkami, z owocnią w kolorze szarym (Anāhata). Następny kwiat ma odcień szkarłatnego dymu – ciemnej purpury i liczbę szesnastu płatków, oraz intensywnie białą owocnię (Viśuddha). Powyżej znajduje się druga ćakra przejściowa, czerwona z dwunastoma płatkami (Lalanā). Następny lotos jest dwupłatkowy i nieskazitelnie biały, podobnie jak jego wnętrze (Ājña). Dalej umieszczone są dwa lotosy pośrednie sześć- i szesnastopłatkowy (Manas i Soma). Ponad nimi jest dwunastopłatkowy biały lotos podczepiony od dołu do owocni kwiatu korony. Miejsce stykania się tych owocni nosi nazwę Kaṇḍalā, owocnia tego białego lotosu jaśnieje trzema kolorami: białym, czerwonym i pośrednim między nimi (ani do końca białym, ani zdecydowanie czerwonym). Ponad tymi wszystkimi kwiatami góruje lotos o tysiącu płatków bielszych od Księżycy, błyszczących bardzo intensywnym światłem, z włóknami każdego z płatków w kolorze czerwieni. Owocnia jest mała i

VII. Sāhasrārā

Rys. 1. Kwiaty Rośliny Jogi.

ma kolor czystej bieli (Sāhasrārā). Kolejność kwiatów Rośliny ilustruje rysunek nr 1. Każda z głównych cākra ma w swojej owocni drugi lotos, który zawsze jest barwy czerwonej i składa się z ośmiu płatków. Mieszkankami i boginiami każdego z nich są Śakti–Dahtu [Avalon 1919].

Wszystkie lotosy z wyjątkiem jednego zwrócone są kielichami ku dołowi, dopiero kiedy zostaną uaktywnione mocą Kuṇḍalinī, jaśnieją, nabierają barw i intensywnie wirując odwracają się w kierunku nieruchomej Sāhasrāry, która zawsze zwrócona jest ku dołowi.

W pierwszych pięciu centrach kwiatowych znajdują się odczuwane przez zmysły obszary materii odpowiadające pięciu Żywiolom (Mahābhūta) wraz z ich ponadzmysłowymi wyobrażeniami – Tanmātrami. Każdy z Żywiolów ma cechy dynamiczne, od Ziemi o sile najbardziej ściągającej do wewnątrz po Eter, który jest wszechkierunkowy i wszechprzenikający¹⁵. Od najbardziej grubego do najbardziej subtelnego – ta hierarchizacja dotyczy także ściśle skorelowanych z Bhūta organów: Jñanendriya¹⁶ i Karmendriya¹⁷. Lotosy przejściowe oraz Ājna i Sāhasrāra nie są charakteryzowane przez zmysły, organy percepcji czy efekторы. W odróżnieniu od pozostałych kwiatów nie posiadają także Vṛtti. Vṛtti (właściwości) określają stany świadomościowe, które znikają, gdy wznosi się ponad nimi Kuṇḍalinī. Vṛtti mogą być dobre lub złe. Złymi są te z Cākry Svādhiṣṭhāna i z Maṇipūry, nieszczerze z Anāhaty, z Lalanā–cākry są dobre, a z Soma–cākry bezgranicznie dobre. Kuṇḍalinī rozpuszcza wszystkie te "właściwości" i uwalnia od nich Jivātme. Dvadaśarna nie posiada Vṛtti, ponieważ określana jest przez Ciało Przyczynowe, a nie Subtelne czy Grube. Nie posiada więc właściwości, które można by było zidentyfikować, przyporządkować, lub nazwać.

¹⁵ Dynamizm żywiołów przejawia się poprzez pięć form ruchu Prakṛti od najbardziej grubego do najbardziej subtelnego: Pṛthivi – ruch kohezyjny, dośrodkowy, Āpas – ruch ściągający w dół, Tejas – ruch ku górze, ekspansywny, Vāyu – ruch kierunkowy poprzeczny i Ākaśa – ruch wszechkierunkowy, przestrzenny.

¹⁶ Jñanendriya – organy doznawania, percepcji zmysłowej. Są nimi nos i jego subtelną Tanmātra Ghanda (węch), język z Tanmātrą Rasa (smak), oczy i Tanmātra Rūpa (wzrok), skóra i Tanmātra Sparśa (dotyk) oraz uszy z Tanmātrą Śrota, Śabda (słuch).

¹⁷ Karmendriya – organy działania: nogi i funkcja lokomocji, ręce i funkcja manipulacji, odby i funkcja oczyszczania organizmu, penis i funkcja prokreacyjna oraz usta z funkcją fonacji.

Na płatkach lotosów podstawowych wypisane są litery, czytane i medytowane od prawej strony koła do lewej. Mają one swoje kolory i bardzo intensywnie emanują z płatków. Litery wypisane na Dvadaśarna–padma medytuje się w odwrotnej kolejności niż w pozostałych lotosach. Wydaje się, że na żadnym z lotosów pośrednich oprócz dwunastopłatkowego kwiatu w owocni Sāhasrāry mantry nie występują, ponieważ suma liter lotosów głównych (Mūlādhāry, Svādhiṣṭhāny, Maṇipūry, Anāhaty, Viśuddhy i Ājni) wyczerpuje pięćdziesięcioliterowy zestaw znaków.

Żywioty są w lotosie skojarzone z diagramami mocy (Yantra)¹⁸, symbolicznymi przedstawieniami swojej Tattvy¹⁹ – Maṇḍalami²⁰, symbolami zewnętrznych przejawów bóstw mantrycznych – literami na płatkach (Vārṇa)²¹ wraz z Bija–mantra²². Mantra to moc (Śakti) w formie (Rūpa) dźwięku (Śabda), który jest cechą Eteru, dźwięk ten może być oznaczony literą i wtedy nazywa się Vārṇatmaka–śabda lub może nie być oznaczony przyjmując nazwę Dhvanyatmaka–śabda. Mantra dosłownie znaczy "myśleć". Stanowi ona ciało bóstwa, nad którego formą się medytuje. Jest mistyczną formułą dającą władzę nad siłami nadprzyrodzonymi, jest ściśle powiązana z Namā–Rūpa (światem imion i kształtów, nazw i form). Vārṇa – litery mogą być subtelnymi symbolami dźwięków (Matṛka).

Wewnątrz każdej Maṇḍali Żywiotu znajduje się Bija–mantra²³ będąca subtelną wibracją dźwięku, wynikającą z działania sił tego ośrodka w materialnym dźwięku (Vaikhari). Bija reprezentuje w Mantrze Tattvę i jej działanie, jest nasieniem Mantry. Wewnątrz Bija–mantry Bhūta jest Bija jednego z wizualizowanych bóstw, jego manifestacją w dźwięku (Śabda), kolorze i formie (Rūpa), posiadającego imię (Namā). Każde z tych bóstw

¹⁸ Yantra to pewnego rodzaju symbol magiczny, geometryczny wizerunek bóstwa umożliwiający ożywienie jego mocy.

¹⁹ Tattva (dosł. "takość") jest subtelnym obszarem atrybutów, rozwinięciem danej kategorii umysłowej lub fizycznej. Jest 36 "takości", które stanowią poszczególne etapy kreacji świata [por. Wierciński 1994:277].

²⁰ Maṇḍale to figury geometryczne, często kwadraty lub wielokąty wpisane w koło. Mają znaczenie symboliczne i magiczne, są wyobrażeniami Tattvy.

²¹ Vārṇa – zestaw znaków pisma ma 50 lub 51 liter.

²² Bija–mantra (bidża) to dźwięk boskiego bytu, naładowany energią magiczną. Jest subtelną wibracją dźwięku symbolizującego ciało centralnego bóstwa, które rządzi danym Żywiotem lub władzą umysłową.

²³ Mantra Żywiotu Ziemi to *lam*, Wody – *vam*, Ognia – *ram*, Powietrza – *yam*, Eteru – *ham*.

posiada swoje zwierzę, które służy mu za pojazd (Vahana) i każdy Dewi jest wyposażony w atrybuty określające jego charakter. I tak Indra siedzi na najbardziej ziemskim ze zwierząt – na słoniu Airāvata, który symbolizuje solidność, siłę, trwałość i podtrzymywanie Tattvy Prthivi. Biały słoń często określany jest jako "przepiękny i cenny", "zrodzony z Oceanu". Brahmā usadowiony jest na Vahanie Hamsaḥ – flamingu, gęsi lub łabędziu. Vahaną Varuny jest Makara, mitologiczny potwór wodny, skojarzony ze wszystkimi bóstwami wodnymi, również z Dewi Ganga. Jest połączeniem wielu zwierząt, lecz jego natura najbardziej związana jest z krokodylem. Makara ma trąbę słonia, uszy i kły dzika, rozszalałe oczy małpy, ciało wijące się ryby oraz głowę i skórę krokodyla. Potwór ten jest również koloru białego i w jednej z łap trzyma sidła. Vahaną Hari jest Garuda – mityczny "Władca Ptaków", najgorszy wróg węży, zawsze przedstawiany z węzem w ogromnym dziobie. Garuda jest w połowie orłem i w połowie człowiekiem, ma ptasie szpony, dziób i skrzydła. Pojazdem Vahni jest Baran, a Rudry Byk. Czarna antylopa jest Vahaną Lakṣmi i Pawany [Avalon 1919].

W owocniach lotosów Śakti–Dhatu siedzą różne reprezentacje Dewi–Śakti. Są to: Dakinī–Śakti, Rakinī–Śakti, Lakṣmi–Śakti, Kakinī–Śakti, Śakinī–Śakti, Hakinī–Śakti, Nirvana–Śakti i Kuṇḍalinī–Śakti. Trzymają one przedmioty, które zdradzają ich naturę, temperament i upodobania.

Pierwsza, czteroręka, czerwona Dakinī–Śakti jest groźna, a swoją złość manifestuje wyszczerzając zęby i trzymając w dłoniach Khatvange²⁴ – berło z nanizanymi nań głowami ludzkimi, Śulę – włócznię, Khadgę – nóż ofiarny i Kapaḷę (Caśaka) – czarę do wina wykonaną z ludzkiej czaszki. Opasana jest skórą czarnej antylopy. Czoło jej zdobi kropla pomyślności – Tilaka. Powyżej mieszka Dewi–Rakinī. Jest ona błękitna i wygląda bardzo groźnie. Ma wyszczerzone zęby, a z jej nosa leje się krew. Rakinī ma troje przerażających czerwonych oczu wyrażających zagniewanie. W uniesionych dłoniach trzyma Śulę (włócznię), Padma (lotos), Damaru (bęben²⁵) i Tanka (bardzo ostry topór wojenny). Powyżej w czerwonym lotosie siedzi Lakinī–Śakti [Battacharyya 1982:323] lub Lakṣmi. Jest niebieska, lecz ubrana w żółte szaty, ma trzy twarze i po troje oczu w każdej z nich oraz

²⁴ Khatvanga ("laska tantryczna, berło") jest symbolem osi wertykalnej lub "Drogi Brahmāna" w Suṣumnie.

²⁵ Damaru to bębenek ręczny. Może być dwustronny. Symbolizuje wtedy zjednoczenie Śivy (Liṅgam) i Śakti (Yoni), ponieważ gdy milczy, jest cichy i nieruchomy jak Śiva, a kiedy gra, staje się twórczy i energiczny, drży całym swoim kształtem jak Śakti.

wyszczerzone groźnie zęby. Piersi ma wymazane krwią i tłuszczem zwierzęcym, pije nektar²⁶ spływającą z Sāhasrāry. Lakinī ma czworo ramion, w prawych dłoniach trzyma Vajrę (piorun) i Śakti (ogień), lewymi rękoma wykonuje Mudry łaski i rozpraszenia strachu. Tu mieszka także Dakini Vami, Pani Mowy, Emitująca. Vami odpowiada za fonację, może niszczyć i tworzyć dźwięki, a co za tym idzie, panuje także nad istnieniem świata. Następna Dewi Śakti–Kakinī jest dobrotliwa, piękna, radosna i podniecona. Trójjoka i czteroręka, ubrana jest w skórę czarnej antylopy lub w żółtą szatę. Na szyi zawieszono ma naszyjniki z kości ludzkich i dużo błyszczących klejnotów. Jej ciało ma kolor złota. W dłoniach trzyma Paśa (pętlę), Kapalā (czarę z mózgowcaszki człowieka) lub Damaru (bęben) i Triśula (trójzab). Kolejna Śakinī–Śakti ma białe ciało i ubrana jest w żółte jedwabie. Ma cztery ręce, pięć twarzy i po troje oczu w każdej z nich. W dłoniach trzyma Banā (strzałę), Łuk, Paśa (pętlę) i Ankuśa (bat). Zamiast Łuku i Strzały może trzymać w jednej dłoni Vedyā (Księgę Wiedzy), a drugą czynić Mudrę Jńana (gest serca²⁷). Dewi Hakinī, mieszkająca powyżej, ma sześć czerwonych twarzy księżycowych i po troje oczu w każdej. Ma sześć rąk, w których trzyma Kapalā (czaszkę), Damaru (bęben) i Mala (różaniec Rudrakszy), wykonuje także Mudry Varada (rozpraszenia strachu), Abhaya (udzielania łaski) i Vidyā (gest wiedzy).

Żywioly i "kwiaty"

Wszystkie Bhūta – Żywioly mają przyporządkowane określone kolory. Pṛthivi jest żółta, Āpas biała, Tejas czerwony, Vāyu czarny, a Eter przezroczysty. Każdemu z Żywiolów przypisane są funkcje i zdolności, a także obszary (Loki), w które są wpisane. Pierwszy z kwiatów zawiera w sobie symbol ziemi. Ziemia w symbolice tantrycznej ma kolor żółty, przyjmuje kształt kwadratu, w który wpisana jest Dhara–bija Lam, również żółta,

²⁶ Nektarem tym jest Matt–citta (Amṛtha–vighraha), prawdopodobnie sperma Jivātmy, która uległa absorpcji podczas przebudzania Kuṇḍalinī i unoszenia jej ku górze. Identyfikowana z najcenniejszym płynem organizmu symbolizującym zjednoczenie Śivy i Śakti w Sāhasrārā.

²⁷ Mudra Jńana to gest serca wykonywany palcami lewej dłoni, gdzie kciuk i palec wskazujący dotykają do siebie, a pozostałe trzy palce wyprostowane są ku górze. Dłoń trzymana jest na wysokości serca.

Isniąca czarującym blaskiem. Maṇḍala Pṛthivi ozdobiona jest ośmioma błyszczącymi włócznie rozieszczonymi w czterech jej kątach. Włócznie te są przedłużeniami linii kwadratu. Przybierają one kształt piersi kobiecych, które kojarzone są z ośmioma aspektami Śakti bądź, jak podaje *Nirvana-tantra*, mają kształt ośmiu szczytów górskich²⁸. W Bija Laṁ znajduje się Aindra-bija, która jest manifestacją żółtego Indry – boga burzy, czteroramiennego Króla Nieśmiertelnych. Indra ma bardzo długie ramiona, co jest symbolem jego potęgi i odwagi, w jednej dłoni trzyma "błyskawicę". Vajra ("piorun") jest znakiem Absolutu, charakteryzuje go solidność elementów Ziemi. Vajra rozprasza pięć "trucizn", którymi są ignorancja, pożądanie, nienawiść, duma i zazdrość. Na swoich kolanach bóg burzy trzyma dziecko świecące niczym Słońce – Brahmę. Jest ono czerwone, ma cztery twarze lub głowy, których piękno podkreślają cztery księgi (prawdopodobnie chodzi o Wedy) trzymane w czterech dłoniach. Brahmā emanuje Śakti – mocą stwórczą.

Powyżej Dhara-bija, lecz wewnątrz kwadratowej Maṇḍali Ziemi, znajduje się trójkąt natury Kama (Kamarūpa – natura pożądania). Jest on czerwony, ma równe ramiona i błyszczy jak błyskawica. Jako trójkąt Yoni kieruje się wierzchołkiem ku dołowi. Ma troj kąną naturę: mocy woli, poznania i działania (Icā-Džńana-Krijatmaka). Nosi także nazwę Kamakalā, ponieważ wewnątrz zawiera czerwoną Biję – Mantrę Kamy – Kliṁ. W środku trójkąta ma swój początek Svayambhū-lińga, samopowstająca Lińga Śivy w kształcie fallusa, będąca świadomością Brahmāna w aspekcie Śivy. Lińga jest błękitno-zielona, zimna, w kształcie listka skierowanego wąskim końcem ku dołowi. Dewa-Śiva ma kształt wiru wodnego działającego dośrodkowo i siedzi we wgłębieniu Lińgi w dolnym jej zwiężeniu. W Lińdze przebywa wszechprzenikający wiatr Kandarpa – Vāyu, czyli Dewi-Kama, Dewi Miłości i pożądania, czerwona milionem Słońc. W polu Traipura, oplatając swoim ciałem Svayambhū-lińgę, śpi Wielka Zwinięta (Mahā-Kuṇḍala), czyli Kuṇḍalinī-Śakti. Głowę ma nieco powyżej Lińgi i otwartą paszczą dotyka do Brahmā-dvary; okręca się trzy i pół raza dokoła Lińgi. Przybiera postać węża w kolorze "pierwszej wiosennej błyskawicy", cały świat utrzymuje swoją mocą, to ona jest przyczyną dźwięku (Śabdabrah-

---

²⁸ Nilācala, Mandara, Ćandra-śekhara, Himalaja, Suwela, Malaja, Suparwata, Kula.

māna)²⁹. Z drugiej strony A. Wierciński pisze, że Kuṇḍalinī znajduje się poniżej Liṅgi i otwarte usta ma skierowane ku siedzibie Dewy-Śivy. "Jednakowoż, potencjalna Kuṇḍalinī-Śakti ma formę węża (lub żmiji), który trzy i pół skrętami oplata liṅgam Svayambhū, i którego paszcza obejmuje otwór liṅgamu. Świeci ona 'pełnym blaskiem błyskawicy' i wydaje pomruk jak niezróżnicowane brzęczenie roju 'oszałałych miłością pszczół'. Jej ciało jest też przyrównywane do 'łańcucha wspaniałych światel'. Natura Kuṇḍalinī wyraża się w tym, że jest to potencjalny aspekt energii, który niejako podtrzymuje aspekt kinetyczny. Jest ona w organizmie Jīvātma niezbędną podstawą potencjalnej Śakti dynamicznej, działającej w całym ciele i przejawiającej się w jego stronie procesualnej" [Wierciński 1994:249]. To ona kontroluje wdech (Saḥkara) i wydech (Haṁkara) i sprawia, że powietrze wciąga i wypuszcza się 216000 razy w ciągu doby, dzięki czemu trwa życie i tworzy się wszelki byt. Kuṇḍalinī ma moc tworzenia słów. A. Avalon pisze: "Istnieje śakti zwana Kuṇḍalinī, która jest nieustannie zaangażowana w dzieło stworzenia wszechświata. Ten, kto ją poznał, już nigdy więcej nie wstąpi do łona matki jako dziecko, ani nie będzie cierpiał z powodu starości" [Avalon 2000:140]. Kuṇḍalinī jest statyczno-dynamiczna, ponieważ jej ciało nie zmienia swojej pozycji, tzn. jest niezmiennie skreślona trzy i pół raza, ale unosi się poprzez Brahmā-nādi ku Sāhasrāra-ćakra.

Druga Ćakra zawiera w sobie Żywiół Wody – Tattvę Āpas. Maṇḍala Sūksma-Bhūta przybiera kształt sierpu Księżycy otoczonego ośmiopłatkowym lotosem w kolorze białym. Wewnątrz obszaru Księżycy znajduje się Bija Vaṁ, będąca ciałem Varuny, nieskazitelnie białego i trzymającego w dłoniach Paśa (pętlę). Na kolanach Varuny w Bindu³⁰ siedzi niebieski Hari³¹ ubrany na żółto. Hari przyozdobiony jest Wanamałą, piękną girlandą z kwiatów charakterystycznych dla wszystkich pór roku. Na sercu Hari znajduje się klejnot symbolizujący duszę – Kaustubha³² i świecący światłem dziesięciu tysięcy Słońc. Do klatki piersiowej doczepiony ma pukiel pozłacanych włosów przybierający kształt spirali. Viṣṇu ma cztery ramiona

²⁹ Śabdabrahmān to dźwięk przesiąknięty Brahmānem, najczystsza Forma Logosu; z niego powstały wszystkie subtelne drżenia i przez niego przejawiają się wszystkie byty. Śabda wytwarza formę (Rūpa) wszystkiego.

³⁰ Bindu (dosł. "wzbłyśnięcie, punkt, przecinek") – zagęszczenie mocy Śakti. Wewnątrz Bindu znajduje się Śunya (Próżnia).

³¹ Hari to inne imię Viṣṇu.

³² Jest to wielość zjednoczonych dusz.

i trzyma według jednej wersji Śankha (konche), Ćakra³³ (dysk), Gada³⁴ (pałkę, berło) i Padma (lotos), według drugiej ponadto Łuk i Miecz.

Maṇipūra związana jest z Żywiołem Ognia (Tejas). Maṇḍala Żywiołu Ognia ma kształt czerwonego trójkąta, błyszczącego ciepłym światłem Słońca. Trójkąt zwrócony jest szczytem ku dołowi, a na każdym z kątów błyszczą znaki swastyk. Wewnątrz trójkąta znajduje się Bija Raṇi, będąca mantrycznym ciałem Dewaty Vahni (Ognia). Vahni ma cztery ramiona, w których trzyma Mala Rudrakszy (rózaniec boga Rudry³⁵) i Śakti (moc³⁶). Na jego kolanach siedzi Rudra czerwony, ale wymalowany białym popiołem, tak, że wygląda jak starzec. Rudra jest tutaj Niszczycielem Kreacji, ponieważ ma trzecie oko między brwiami, za pomocą którego zniszczy świat wystrzeliwując promienie śmierci. Czyni Mudry Varada³⁷ (gest łaski) i Abhaya³⁸ (gest rozpraszenia strachu).

Kolejny kwiat to Aṅāndā–Kaṅḍa (Szczęśliwe Miejsce), lotos przejściowy nie identyfikowany z żadnym Żywiołem. W nim mieści się "ołtarz klejnotów" – Maṇipīṭha i drzewo "Eonów" – Kalpa.

Czwartym lotosem głównym jest Anāhata (Mistyczny Dźwięk) znajdująca się w okolicy serca. Jest to obszar Żywiołu Powietrza – Vāyu. Żywioł Powietrza jest subtelny; jedyny element, który go określa, to dźwięk (Śabda). Tu znajduje się Śabda–Brahmā–māyā, czyli "dźwięk o substancji Brahmana". Maṇḍalą Vāyu jest heksagram, w którym połączenie trójkąta męskiego i żeńskiego symbolizuje jedność Śivy i Śakti. W symbolice tantrycznej Powietrze (Wiatr) ma kolor szary (jak dym) i tę barwę przybiera właśnie Maṇḍala–Vāyu. Powyżej znajduje się Puruṣa, czyli Jīvātman pod postacią Duszy Haṁsaḥ przybierający formę spokojnie zwężającego się ku górze "płomienia lampy w bezwietrznej atmosferze". Ponad Duszą jest trójkątna Maṇḍala Słońca (Surya) w kolorze blasku błyskawicy. Jest to trójkąt Śakti

³³ Broń, którą *Rig Veda* nazywa Sadarshana i przypisuje Dewi Viṣṇu.

³⁴ Buława, pałka, laska lub kij symbolizujący Wielki Umysł Kosmiczny.

³⁵ Rózaniec Rudry zrobiony jest z nasion drzewa *Elaeocarpus ganitus* (Rudraksha). Ponieważ drzewo to rodzi nasiona w trzech kolorach, czerwonym, białym i czarnym, symbolizuje słoneczne oko (Nadā), księżycowe oko (Bindu) i oko ognia (Nībodhika). Āksha dosłownie znaczy "oko Rudry" i jest trzecim okiem między brwiami.

³⁶ Śakti – rodzaj broni, ognista kula energii.

³⁷ Gest udzielania łaski, dawania, w którym dłoń skierowana jest wewnętrzną stroną ku górze, a palce mocno wygięte ku dołowi.

³⁸ Gest rozpraszenia lęku, w którym dłoń ułożona jest pionowo palcami do góry.

Lakṣmi, symbolizujący jedność Ognia, Słońca i Księżyca. Dakinī mieszka wewnątrz Liṅgi Bāna, znajdującej się w centrum trójkąta. Liṅga–Bāna jest podobna do Liṅgi z Mūlādhāra–cakra, tyle, że bardziej przypomina świecący złotem klejnot, niż listek. Skierowana jest wierzchołkiem ku dołowi i ma niewielki otwór w zwężeniu, przez który przeciska się Kuṇḍalinī wznosząc się ku górze. Ten otwór to Bindu, w nim umieszczony jest sierp Księżyca. W Liṅdze przebywa także Śarva–Mahā–Deva–Śiva i tu "Doznający" staje się Stworzycielem jak Īśvara i Guru Dewatów jak Brihaspati. Nieco wyżej, lecz nadal w Trikonie, znajduje się Mantra Yam będąca ciałem boga Vāyu – Īśa lub Pawana. Vāyu jest szary i ma cztery ramiona. Jest panem Ciała Pokarmowego. Īśa ma w sobie Karunavaridhi ("Ocean Miłosierdzia") i dlatego rozprasza strach wszystkich światów i udziela łaski czyniąc Mudry Varada i Abhaya. Na szyi nosi diamentowy naszyjnik zrobiony prawdopodobnie z Vajra, ma także łańcuch z cennych kamieni i ubrany jest w białe jedwabie. Do stóp ma przytwierdzone Ghanda³⁹.

Kolejnym kwiatem Rośliny Jogi jest Viśuddha, znajdująca się u podstawy gardła (Kantha–mule). Viśuddha dosłownie znaczy "czystość" (Amala). Tu znajduje się najbardziej subtelny z Żywiołów – Eter, czyli Ākaśa, inaczej nazywany Wibrującą Przestrzenią lub Przestrzennym Polem Siłowym. Tu mieszkają bóstwa Vaibhraja, czyli te, które nie płoną w ogniu. Żywioł Eteru jest najdelikatniejszy, ponieważ spostrzegany jest tylko przez najsubtelniejsze wyobrażenia zmysłowe. Ma naturę oczyszczającego ognia – Tejo–māyā. Symbolem Ākaśa jest Ćandra–maṇḍala, czyli białe koło Vṛitta–rūpa. Przedstawia ono Księżyc w pełni, czysty i bez Zająca w swoim obrębie. Obszar ten jest sam w sobie Oceanem Nektaru Nieśmiertelności. W koło wpisana jest biała Bija Haṁ, będąca przedstawieniem czterorękiego Ambari (Nabha) w miłosnym połączeniu z Dewi Girija – Panią Gór⁴⁰. Ambara trzyma w dłoniach Paśa (pętlę) bądź Sidła i Ankuśa (bat, oścień), wykonuje też Mudry łaski i rozpraszania strachu. Na ich kolanach siedzą również w miłosnym splocie Sada–Śiva i Dewi Gauri. Sada–Śiva jest biały, a Gauri złota, oboje tworzą istotę dwupłciową, której prawa połowa ciała jest biała, a lewa złota. Nosi ona imię Ardhnariśvara i posiada dziesięć ramion, pięć twarzy i po troje oczu w każdej z nich. Jest bóstwem dobrym i pełnym miłosierdzia. Ciało posmarowane ma popiołem i ubrane jest w

³⁹ Ghanda – dzwoneczki symbolizujące mądrość idealną i miłość do wszystkich małych zwierzątek i owadów. Aby ich nie rozdeptać, bóg zakłada dzwoneczki, żeby wszystkie słyszały, że ktoś nadchodzi.

⁴⁰ Przyjmuje wersję Avalona, że Ambara łączy się z Girija, a Sada–Śiva z Gauri.

skórę tygrysa. Na jego piersiach znajduje się naszyjnik zrobiony z węży, a na czole jaśniej mu sierp Księżycy, z którego kapią krople Amṛtha-vigraha. Bóstwo to w dłoniach trzyma: Triśula (trójząb), Tanka (topór wojenny), Kripana⁴¹ (miecz ofiarny), Vajra (piorun), Dakana (ogień), Nagendra (król węży), Ghanta (dzwonek), Ankuśa (bat), Paśa (pętle) oraz wykonuje Mudrę Abhitikara (rozpraszania obaw). Tu znajduje się także siedziba Śabda-Brahmāna (Dewi Mowy) – Bharatisthana i Atmāna (Duszy Brahmāna) posiadającego ogromną mądrość (Kavi).

Powyżej Viśuddha-ćakry znajduje się lotos przejściowy Lalanā lub Kalā-ćakra, a nad nim szósty lotos główny Ājna – Mała Wiedza lub Nakaz. Lotos ten jest siedzibą najwyższego Guru, skąd wysyła on polecenia (Guro-rajneta) Jīvātmie. To tak zwane "Trzecie Oko". Tu jogin wydaje swoje ostatnie tchnienie tuż przed śmiercią ciała i tu łączy się z Najwyższym Puruśą, czyli z Bhagawanem–Mahāviṣṇu–Paramāśiwą. Nie należy do niej żaden Bhūta, ponieważ nie odnosi się ona do Zmysłów, ale do Umysłu w czterech postaciach: Prakṛti, Manas, Ahaṅkarā i Buddhi⁴². W Ājna-ćakra mieści się "dom Śivy", Śiva-geha. Maṅḍalą tego lotosu jest krystalicznie biała tarcza Księżycy, czyli znów koło. Wewnątrz niego jest trójkąt Yoni, również biały. W centrum Maṅḍali znajduje się Bija Iṁ, będąca reprezentacją Śivy– Itara. Przybiera on postać białej Lińgi, czyli trzeciego już Węzła Brahmāna. Lińga ta kształtem przypomina poprzednie i świeci bardzo jasnym światłem. Ponad białym trójkątem znajduje się drugi trójkąt skierowany wierzchołkiem ku dołowi. To Kamakalā – Trikona natury Kama, która jest manifestacją Śakti-Kūla przybierającej postać Paranakulapada – trójkąta błyskawicy. Wewnątrz niego jest Pranāwa Auṁ, czyli pierwsza i najważniejsza Bija. Kamakalā jednoczy Surya (Słońce), Čandre (Księżyc) i Tejas (Ogień). Nad Bija jest sierp Księżycy i biała Nadā. Nadā ma naturę Eteru (Ākaśa), to Ākaśamamsi Yoni. Tu mieszka Paramaśiva – Najwyższy Śiva czyli Bhagavan – wraz z Śakti, Siddha-kalā. Oboje przyjmują postać grochu. W Nadā jest także Bija Śambhu – Hamsah. Bija znajduje się na "Wyspie Diamentów" (Maṇi-dwipa) w oceanie Nektaru, czyli w Amṛtha-vigraha. Powyżej znajduje się Bindu Księżycy posiadający naturę Makarā (manifestujący literę Mā). Ponad tym wszystkim w owocni tego lotosu

⁴¹ Kripana to inaczej Kila – sztylet ofiarny o symbolice wężowej, lub Khadga – krótki miecz.

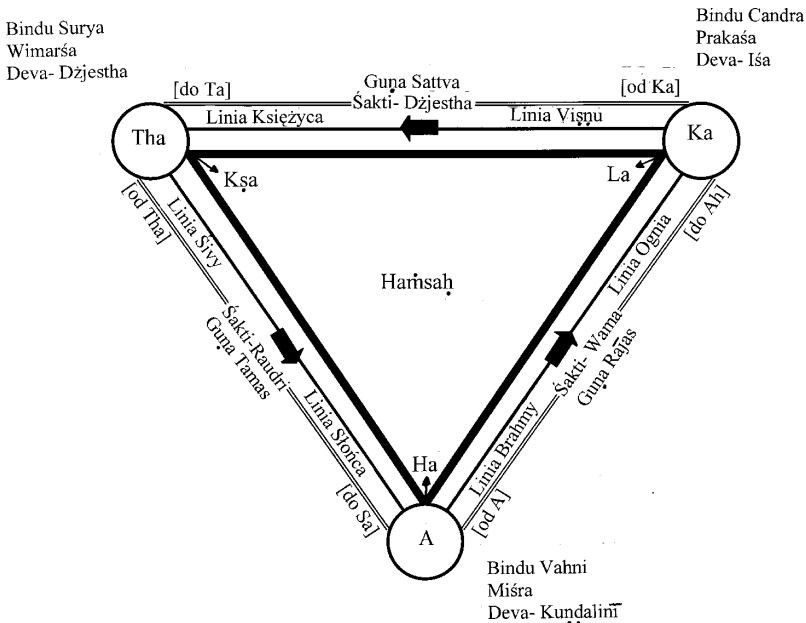
⁴² Chodzi tu o uświadomienie sobie istnienia i rozróżnienie tych czterech mocy umysłowych. Prakṛti to potencjał dynamiczny, twórczy i przyczynowy. Zawiera w sobie i różnicuje bądź harmonizuje trzy guṇy: Sattva, Rajas i Tamas.

znajduje się ośmiopłatkowy kwiat Śakti–Dahtu. Tym razem jest on biały, a nie czerwony. Mieszka w nim biała Hakinī.

Ponad Ājna–ćakrą znajdują się dwa lotosy pośrednie, Manas i Soma, a nad nimi jest Dvadaśarna–padma – dwunastopłatkowy lotos podwieszony pod owocnią Sāhastāry. Wisi on na górnym skraju Citrinī–nādi w miejscu Brahmā–randhra ("Otworu Brahmana") i jest koloru białego. Znajduje się dokładnie w "lonie" (Tat–karnikayam) tysiącplatkowego kwiatu umieszczonego na czubku głowy. Miejsce, w którym stykają się obie owocnie, nosi nazwę Kaṇḍala. Między owocniami obu lotosów znajduje się trójkąt A–Ka–Tha, który posiada naturę Kamakalā. Trójkąt ten wpisany jest w białe koło Księżyca bez śladu Zająca. Wnętrze Maṇḍali koła jest zimne i wilgotne, promieniuje śnieżnobiałą barwą. Kamakalā jest Maṇḍalą Duszy Haṁsaḥ, czyli Logosu (Śabda–Brahmāna). Trójkąt ten według *Śaktanaṇḍa–tarangini* należy rysować tak, aby "przejsie na zewnątrz niego było zawsze po jego lewej stronie", czyli przeciwnie do ruchu wskazówek zegara [Avalon 2000:430]. Trójkąt jest z natury podwójny: zewnętrzny utworzony przez litery A–Ka–Tha, a wewnętrzny przez Ha–La–Kṣa. Zajmijmy się najpierw zewnętrznym, którego linie są ciałami mantrycznymi bogów Brahmā, Viṣṇu i Śivy. Każda z linii jest Abalalaya, czyli siedzibą Śakti i każda ma naturę bogini (Trīśakti–rūpa). Ciało Brahmy i Śakti–Wama przejawia się jako szesnaście liter w kolejności od A do Ah, reprezentuje Guṇę Rajas i jest Linią Ognia. Wychodzi ona z Wahni Bindu na południu i biegnie ku północno–wschodniemu kąтови trójkąta. Jest to Miśra–bindu. To także linia, nad którą władzę posiada Prajapati – Ojciec Stworzeń. Drugą linią jest ciało Viṣṇu i Śakti–Dźjestha, również ta składa się z szesnastu liter, od Ka do Ta. Ma naturę Guṇy Sattva i jest Linią Księżyca wychodzącą z Ćandra–Bindu w północno–wschodnim rogu, kierując się ku północnemu–zachodowi. Linią zamykającą trójkąt jest Linia Słońca rozpoczynająca się od Surya–Bindu w północno–zachodnim kącie i dążąca do wierzchołka na południu. Ciało Śivy i Śakti–Raudri składa się z liter od Tha do Sa, których także jest szesnaście. Ma naturę Guṇy Tamas.

Kamakalā (rys. 2) jest równobocznym trójkątem Yoni skierowanym wierzchołkiem ku dołowi, o barwie intensywnej czerwieni i naturze Kama – pożądania. Emanuje z trzech Bindu (Trībindu Tattva) przedstawianych jako okręgi lub punkty, w których także mieszkają Dewy. I tak w Wahni–Bindu jest siedziba Kuṇḍalinī, w Ćandra–Bindu boga Iśa, a w Surya–Bindu Dewy Dźjesthy. Wewnętrzny trójkąt tworzony jest przez Ha w Wahni–Bindu, La w Ćandra–Bindu i Kṣa w Surya–Bindu; błyszczy on światłem błyskawicy. Tu przejawiają się Moc Woli – Ica, Działanie – Krija i Poznanie – Jńana.

Wewnątrz trójkąta rozprzestrzenia się Amṛta – Ocean Nektaru (Nieśmiertelności) w kolorze rubinowym i o konsystencji podobnej do miodu. Ocean ten jest owocem zjednoczenia Najwyższego Śivy z Najwyższą Śakti, czyli Puruśy z Prakṛti. Powyżej znajduje się Ołtarz Klejnotów, a nad nim Paramā-Bindu, czyli Najwyższy Punkt, który jest naturą Próżni (Śunya). Bindu jest pojemnikiem wyzbytym jakiegokolwiek przedmiotowości i podmiotowości, jedyną substancją wypełniającą Bindu jest Nadā – Najwyższy Dźwięk. Tu rozpoczyna się akt Kcreacji Wszecħwiata.

Rys. 2. Kamakalā.

Ostatnim kwiatem Rośliny Jogi jest tysiącplatkowy lotos Sāhasrārā umieszczony na czubku głowy. "Lotos o tysiącu płatków jest jak baldachim, znajduje się nad wszystkimi i kapie z niego czerwony nektar" [*Yamala*, za: Avalon 2000:438]. Lotos ten jest ściśle połączony z poprzednim, ponieważ wspólną ich częścią składową jest trójkąt Kamakalā. Na wysokości owocni Sāhasrāry znajduje się Najwyższy Guru siedzący na Siṁhasana – to Paramā-Śiva (Srebrna Góra). Jest on Atmānem, Brahmānem, Iśvarą wszystkich istot, rozprasza ciemność, Niewiedzę (Avidyā) i Iluzję (Māyā). Nie posiada

ani Kāla (Czasu), ani Kalā (Przestrzeni) i nosi nazwę Nityanaṇḍa. Jednoczy Rasa – Doświadczenie Najwyższej Błogości z Virasa – Błogością Zjednoczenia samą w sobie. Tu właśnie Jivātman uświadamia sobie tożsamość z Atmānem i tu wchodzi w stan Wyzwolenia⁴³. Najwyższy Guru ma sześć twarzy, a każda z nich skierowana jest w inną stronę. Na południe patrzy Aghora (Ten, Który Nie Przeraza), na północ spogląda Vamadeva (Ten, Który Emituje), na wschód Taṭ–Puruṣa (Duch–To), na zachód patrzy Sadyo–yata (Ten, Który Jest Nagle Powściągnięty), ku dołowi skierowana jest głowa Tamasa (Bezwładnego), do wewnątrz natomiast patrzy głowa Iśana (Potężnego Władcy). Powyżej Paramā–Bindu znajduje się już tylko "Otwór Brahmāna" (Brahmā–randhra) z Visargą reprezentującą Brahmāna. Ponad Stwórcą siedzi Dewi Śankhinī posiadająca moc twórczo–destruktywną. W owocni Sāhasrāry znajduje się też Nirvana–Śakti, Nirvana–Kalā, Ama–Kalā i Ogień Nībodhika. Dewi jest szesnastą częścią Księżyca⁴⁴ – Cit–Śakti ma kolor czerwony i ma grubość jednej setnej włókna płatka lotosu. Wewnątrz niej znajduje się siedemnasta część Księżyca (Nirvana–Kalā), wyglądająca jak półksiężyc i tak delikatna, jak jedna tysięczna część włókna płatka Sāhasrāry. Jest jasno–czerwona i przyjmuje charakter Bhagavati (inaczej Lakṣmī, Wspaniałej). W centrum tej Kalā znajduje się Najwyższa Nirvana–Śakti – matka trzech światów⁴⁵, ta, która wyznacza przyszłość i jest esencją wszelkiego bytu. Jest maleńka jak jedna dziesięciomilionowa część włókna płatka kwiatu i ma kolor najjaśniejszego Słońca. Wewnątrz niej znajduje się statyczny Paramā–Śiva.

Powyżej przedstawiony został fizyczny i wizualny opis wszystkich kwiatów tworzących Roślinę Jogi w doktrynie tantryckiej. Każda z Ćakr w takim ujęciu przekazuje energię z poziomu niższego na wyższy, przyspieszając bądź zwalniając; wirują one odśrodkowo oraz pulsują rytmicznie i ruchem tym wprowadzają Prāṇę we wszystkich jej formach do Nādi. Prędkość wirowania zależy od sposobu wyzwalaania energii, doświadczenia osoby pracującej nad jej skupianiem i rozprowadzaniem, ale też od stanu

⁴³ Wyzwolenie – Samadhi (ekstazyjne zjednoczenie Jivātma z Paramātma, "rozpuszczenie" w Absolutcie), Mokṣa (wyzwolenie z kręgu wcieleń), Nirvana (najwyższe "spełnienie"), Kaīvalya ("jedyność", w której natura jest tożsama ze zjawiskiem).

⁴⁴ Kalā – części Księżyca. Strefa okalająca Księżyc podzielona jest na siedemnaście części, tym subtelniejszych i jaśniejszych, im bliżej centrum.

⁴⁵ Svarga – Niebo, Matrja – Ziemia i Patala – Dolny Świat.

zdrowia jogina. U osoby o niewielkiej inteligencji lub chorej lotosy są małe, szarawe i powolne. Jogin z oczyszczonym ciałem, umysłem i mową, inteligentny, zdrowy i kochający ma kwiaty w jaskrawych, wyraźnych kolorach, dużo większe i wirujące z zawrotną szybkością. Według tradycji tantrycznej Roślina Jogi jest w ciele każdego człowieka, ale potrzeba wielu lat praktyki jogicznej, pomocy guru i zdolności koncentracji umysłu, aby pozwolić jej "rosnąć" i rozwijać się tak, aby dojść do Najwyższego Zjednoczenia z Absolutem. "Rozbudzenie" mocy Kuṇḍalinī i przeprowadzenie jej przez łądęę i wszystkie kwiaty Rośliny prowadzi do Wyzwolenia, a kiedy w Sāhasrārce nastąpi zjednoczenie Paramā-Śivy z Paramā-Śakti, Nektar (Amṛta) będący owocem ich miłości, splywa ku dołowi, dochodząc nawet do najmniejszych końcówek wszystkich Nādi. Daje to Doznającemu uczucie najwspanialszej błogości i zadowolenia. Nektar jak Prāṇa wstępująca w Suṣumṇę ożywia Roślinę, a co za tym idzie, cały organizm.

Bibliografia

- A. **Avalon**, *The Serpent Power*, London–Madras 1919 [*Joga Kundalini*, Kraków 2000].
- N.N. **Bhattacharyya**, *History of the Tantric Religion*, New Delhi 1982.
- L. **Cyboran**, *Klasyczna Joga Indyjska: Jogasutry przypisywane Patañdzalemu i Jogabhaszja czyli komentarz do Jogasutr przypisywany Wjasie*, Warszawa 1986.
- A.C. **Das**, *A Modern Incarnation of God. A Commentary on The Life and Teaching of Sri Ramakrishna*, Calcutta 1958.
- B. **Debroy** – D. **Debroy** [tłum.], *Bhagavata Purana. The Puranas*, t. 1–3, New Delhi 1994.
- G.L. **Paulson**, *Kundalini i czakry. Praktyczny podręcznik – ewolucja życia naszej ery*, tłum. J. Moser, Łódź 1998.
- J. **Świtkowski**, *Kwiaty lotosu i Kundalini a gruczoły dokrewne: studium krytyczne*, Kraków 1937.
- A. **Wierciński**, *Magia i Religia. Szkice z antropologii religii*, Kraków 1994.